

SOCIAL THOUGHTS IN THE VACHANAS OF AMBIGARA CHOUDAYYA

Dr. RAMESH ACHAR

ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳು

ಡಾ.ರಮೇಶಾಚಾರ್,

ಸಹಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು,

ಎಸ್.ಆರ್.ಎಸ್.ಎಂ.ಎನ್.ಕಾರ್ ಪುಸ್ತಕ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು

ಬಾರಕೂರು, ಉಡುಪಿಜಿಲ್ಲೆ. 576210.

ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ರೂಪಿಸಿದ ಸರ್ವಸಮಾನತೆಯ ನವಸಮಾಜದ ಧೋರಣೆಗಳು ನಾಡಿನ ನಾನಾ ಮೂಲೆಗಳ ಕಾಯಕ ಜೀವಿಗಳನ್ನು, ದಮನಿತ ನಿಮ್ಮ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದುದು ಸತ್ಯ. ಸುಖೀ ಸಮಾಜದ ಕನಸನ್ನು ಹೊತ್ತು, ತಾನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಬಂದವನು ಅಂಬಿಗರಚೌಡಯ್ಯ. ಆದರೆ ಆ ಕಾಲದ ಪರಿಸರವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ ಯಾವ ರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸ ಸಮಾಜದ ಏಳಿಗೆಗೆ ಪೂರಕವಾದ ವಾತಾವರಣವಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಮೋಸ, ವಂಚನೆ, ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆ, ಮಡಿವಂತಿಕೆ, ಅರ್ಥಹೀನ ಆಚರಣೆ, ಡಂಬಾಚಾರಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಗ್ರಾಹಿಯಾದ ಚೌಡಯ್ಯನು ಡಾಂಭಿಕಗುರು-ಜಂಗಮರನ್ನು, ಶ್ರಮಿಕರ ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಸಿರಿವಂತರನ್ನು, ತಮ್ಮದೇ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳುವ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದವರನ್ನು, ತಮ್ಮದೇ ಶೀಲವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬದುಕುವ ಶೀಲವಂತರನ್ನು, ತಮ್ಮ ಕುಲವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನ್ನುವ ಕುಲೀನರನ್ನು, ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ಹಿತವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಯಸುವ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು, ಮೌಢ್ಯಕವಿದ ಭಕ್ತರನ್ನು, ಅಲ್ಲದಾಚರಣೆಗಳನ್ನು, ಹೀಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಯ ನಾನಾ ಮುಖಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ವಚನಕಾರರ ಧ್ಯೇಯಧೋರಣೆಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಆದರೂ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಿಂದ ಬಂದವರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದು ಸಹಜ. ಕೆಳಸ್ತರದಿಂದ ಬಂದ ಚೌಡಯ್ಯನದು ಕಂಡದ್ದನ್ನು ಕಂಡ ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ. ಬಂಡಾಯ ಮನೋಧರ್ಮದ ಆತನದ್ದು ಉಗ್ರಪ್ರತಿಭಟನೆ. ತನ್ನ ಕಾಲದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿ ಪಡಬಾರದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ದೈವದಿಂದ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೌಲಭ್ಯವಂಚಿತ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ನರಕಸದೃಶ ಬದುಕು ಚೌಡಯ್ಯನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲಕಿ, ಕೆಣಕಿದುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯರ ಮಧ್ಯೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಭೇದಭಾವ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಧರ್ಮ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಮಗಳ, ಆಚರಣೆಗಳ ಪೊಳ್ಳುತನವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವುದು, ನೊಂದಜನತೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿರಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಉಗ್ರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ ಚೌಡಯ್ಯನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಆಕ್ರೋಶ ಸ್ಫೋಟಗೊಂಡಿವೆ, ಕರ್ಣಕರ್ತೋರ ಬೈಗುಳಗಳು ಸಿಡಿದೆದ್ದಿವೆ, ಕೆಲವೆಡೆ ವ್ಯಂಗ್ಯದ ನಗೆಯೂ ಮೂಡಿವೆ. ವಿಡಂಬನೆಯ ಮೊನಚು ಮಾತುಗಳು ಚಾಟಿಯಂತೆ ಬೀಸಿಬಿಡಿದಿವೆ.

“ನಬ್ರೂಯಾತ್ಸತ್ಯಮಪ್ರಿಯಂ” ಎಂಬ ಮಾತಿದೆ. ಅಪ್ರಿಯವಾದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಬಾರದೆಂದಿದ್ದರೂ ಅಪ್ರಿಯ ಸತ್ಯ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಈತನದು ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ನೋವಿನನೆಯ ಆತನ ಸಿಡುಕಿನ ಮಾತುಗಳು ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೇಳುವವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿಷ್ಕರ ಹಾಗೂ ಅಪ್ರಿಯವಾಗಿಯೇ ಕೇಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇದು ಆತನ ಒಂದು ಮುಖವಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಆತ ಮಾನವೀಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ, ಶುದ್ಧ ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳ ಸದ್ವಿಚಾರವಂತ ಮೂಕವೇದನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವವರ ಪರ ದನಿಯೆತ್ತುವ ನಿರ್ಭೀತಚೇತನವಾಗಿ, ನಿರಂತರ ಜಾಗೃತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಆತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಸಮಾಜದ ಭದ್ರತೆ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯವೆಲ್ಲ ಅದರ ಮೂಲ ಘಟಕವೆನಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುವ ಸಮಾಜಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಬದಲಾವಣೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಆದಾಗ ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಸಮೂಹದ ಮೇಲಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ. ಮನದ ಮೈಲಿಗೆಯನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಸಮಾಜದ ಮಾಲಿನ್ಯವನ್ನು ತೊಳೆಯಲಾಗದು ಎಂಬ ಧೋರಣೆ ಅವನದು. ಅವನ ವಚನಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ಶುದ್ಧೀಕರಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ.

ದೇವರು ಮತ್ತು ಪೂಜೆ: ಕಂಡಕಂಡ ದೇವರಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಧರ್ಮದೇವರು ಪೂಜೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತ ನಿಲುವಿಲ್ಲದೆ ಡೋಲಾಯಮಾನದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಶರಣವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ‘ಸಾಕಾರ ಶಿವದೇವನೊಬ್ಬನೇ ನಾಮಹಲವು’ ಎಂದು ಶರಣರು ಸಾರಿದರೆ, ಚೌಡಯ್ಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಾರನಾದ ಶಿವ ನಿಜವಾದ ಸತ್ಯವಸ್ತು (ದೇವರು)ವಲ್ಲ. ಸತ್ಯವಸ್ತುವಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಆಕಾರವಿಲ್ಲ. ದೇಹ, ವರ್ಣ, ರೂಪಗಳಿಗೆ ಅತೀತನಾದವನೇ

ದೇವರು. “ಅಸುರರ ಮಾಲೆಗಳಿಲ್ಲ, ತ್ರಿಶೂಲ ಡಮರುಗವಿಲ್ಲ, ಬ್ರಹ್ಮಕಪಾಲವಿಲ್ಲ, ಭಸ್ಮಭೂಷಣನಲ್ಲ, ವೃಷಭವಾಹನನಲ್ಲ, ಋಷಿಯರುಗಳೊಡನಿದ್ದಾತನಲ್ಲ, ಎಸಗುವ ಸಂಸಾರದ ಕುರುಹಿಲ್ಲದಾತನೆಗೆ ಹೆಸರಾವುದಿಲ್ಲ.”(ಸಂ.ವ.ಸಂಪುಟ.ವಚನ.36) ಹೀಗೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದ, ಸಂಸಾರದ ಗುರುತೇ ಇಲ್ಲದ ದೇವರಿಗೆ ಯಾವ ಹೆಸರೂ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾ ನಮ್ಮ ಪುರಾಣ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನೇ ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪರಶಿವನು ಲಿಂಗಧಾರಿ ಭಕ್ತರ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಅರುಹಿನಕುರುಹಾದ ಇಷ್ಟಲಿಂಗದ ಮೂಲಕವೇ ಭಗವಂತನ ಸತ್ಯದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ರೂಪವೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಅರೂಪದ ಆತ್ಮವೇಪರಮಾತ್ಮ. ಆಪರಮಾತ್ಮನೇತಾನು ಎಂಬ ಭಾವ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ದೇವರು ಭಕ್ತರ ಆತ್ಮನೊಳಗೇ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಚೌಡಯ್ಯ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಜನರು ಪೌರಾಣಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು, ಸ್ಥಾವರ ಪೂಜಾವಿಧಿವಿಧಾನಗಳನ್ನು, ಬಹಿರಾಡಂಬರದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಸೋಚಿಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ದೇವರ ಹುಡುಕಾಡುತ್ತ ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯಗಳೆಂಬ ಪರಂಪರೆಯ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ತೊಳಲಾಡುವವರನ್ನು ಚೌಡಯ್ಯ ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಾಲಿಗೆ ಹೋದನೆಂಬವರು ಹೇಸಿತೊತ್ತಿನಮಕ್ಕಳು, ಮೈಲಾರಕ್ಕೆ ಹೋದನೆಂಬವರು ಮಾದಗಿತ್ತಿಯ ಮಕ್ಕಳು, ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋದನೆಂಬವರು ಹಾದರಗಿತ್ತಿಯ ಮಕ್ಕಳು, ರಾಜೋಟಿಗೆ ಹೋದನೆಂಬವರು ಲಜ್ಜೆ ಮಾರಿತೊತ್ತಿನಮಕ್ಕಳು ಎಂದು ಬೈದು, “ಪರಶಿವನೆಗುರುನಾಮದಿಂ ಬಂದು ಇಷ್ಟಲಿಂಗವ ಧರಿಸಿ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯ ಬೋಧಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಆ ಭಕ್ತನ ಕಾಯವೇ ಕೈಲಾಸ, ಒಡಲೇಸೇತುಬಂಧ ರಾಮೇಶ್ವರ, ಶಿರವೇಶ್ರೀಶೈಲ, ಆತ ಮಾಡುವ ಆಚಾರವೇ ಪಂಚಪರಂಪ.” (ವ.113) ಎನ್ನುತ್ತಾ ಶರಣರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ‘ದೇಹೋದೇವಾಲಯೇಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡುವವರು ಪಂಚಮಹಾಪಾತಕರು. ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪಾತಾಳಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಮುಳುಗಿದ್ದರೆ, ದೇಹದ ಮೇಲಣ ಮಣ್ಣು ಹೋಯಿತಲ್ಲದೆ ಪಾಪವು ಹೋಗದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದು ತಲೆಯ ಬೋಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ತಲೆಯತುರಿಕೆಯಷ್ಟೇ ಹೋಯಿತಲ್ಲದೆ ಪಾಪಹೋಗದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೋಲುಬುಟ್ಟಿ ತರುವದಿಂಡೆ ತೊತ್ತಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನುಪಡಿಹಾರಿ ಉತ್ತಣ್ಣನ ವಾಮಪಾದುಕೆಯಿಂದ ಹೊಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಭಟಿಸುತ್ತಾನೆ. “ಕಾಯವೆಕಾಶಿ, ಒಡಲೇಕೇದಾರ, ಮಾಡಿ ನೀಡುವ ಹಸ್ತವೇ ಸೇತುಬಂಧರಾಮೇಶ್ವರ” ಎನ್ನುತ್ತ ದೇಹ ಮತ್ತು ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿ ಶ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಬೆಲೆಗೊಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾತ್ರಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕೋಲು, ಬುಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟವರು, ಅವರು ಹಿಂದಿರುಗಿದಾಗ ಎದುರುಗೊಂಡು ಕರೆತರುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನು ಕತ್ತೆ ಮೂಳ ಹೊಲೆಯರೆಂದು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಾಣದ ದೇವರ ಹುಡುಕಾಟದ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಹಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ನೆಮ್ಮದಿ, ಬದುಕಿನ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಮಯವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಂಥ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಲ್ಲ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. (ವಚನ 100)

ತನ್ನಕಾಲದ ಅಜ್ಞಾನಿ ಸಿರಿವಂತರು ಮಾಡುವ ಆಡಂಬರದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾ ಅಷ್ಟವಿಧಾರ್ಚನೆ, ಷೋಡಶೋಪಚಾರದ ಪೂಜೆಗಿಂತ ಮನಮಗ್ನವಾಗಿ ಶಿವಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಬಿಲ್ವದ ಒಂದುದಳವನ್ನು ಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ಧರಿಸಿದರೆ ದೇವರು ಒಲಿಯುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇತರ ಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಅಗ್ಗವಣಿ, ಪತ್ರ, ಪುಷ್ಪ, ನೈವೇದ್ಯಗಳಿಗೆ ಪೂಜೆಯ ಫಲ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಗುರು-ಲಿಂಗ-ಜಾಗಮವೆಂಬ ತ್ರಿವಿಧವೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವಾಗ, ಉಣ್ಣದ ಲಿಂಗದ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಆಡಂಬರವೇಕೆ? ಅದೇ ರಾಶಿ ತೊಪ್ಪಲನ್ನು ಕುದಿಸಿ ಪಾಕವ ಮಾಡಿ ಲಿಂಗದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖವಾದ ಜಂಗಮದ ಹಸಿವಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಲಿಂಗವೂ ತೃಪ್ತಿಗೊಂಡಂತಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮೂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗುರುವಿಗೇತನು, ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಮನ, ಜಂಗಮಕ್ಕೆ ಧನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಧರ್ಮದ ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನೇ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಿರಿವಂತ ಜನ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಅಧಿಕ ಧನ ವ್ಯಯಿಸುವುದನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಹಿಂದೆ ಉಳ್ಳವರ ಹಣ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಂಗಿತವಿದೆ. (ಅದೇ, ವ.226)

ವೇದಶಾಸ್ತ್ರವಿರೋಧ: ತನ್ನ ಕಾಲದ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರು ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಅಷ್ಟಾದಶಪುರಾಣಗಳು, ಷಡ್ದರ್ಶನಗಳು, ಷಟ್ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಇಹ-ಪರ, ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪ, ಸ್ವರ್ಗ-ನರಕ, ಇತ್ಯಾದಿಅಸ್ತುಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅವುಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂದು ಜನರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿ ನಂಬಿಸಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ರೂಢಿಸಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ವಂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪುರೋಹಿತ ಪಂಡಿತರ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನೇ ಬಯಲಿಗೆಳೆದಿದ್ದಾನೆ ಚೌಡಯ್ಯ. ವೇದದಲುಳ್ಳದೆ ಪ್ರಾಣಿವಧೆಯಪ್ಪುದೆ? ಶಾಸ್ತ್ರದಲುಳ್ಳದೆ ಸಮಯವಾದವಪ್ಪುದೆ? ಪರ್ವತದಲ್ಲಿವುಳ್ಳದೆ ಹೋದವರುಬಹರೆ? (ಅದೇ, ವ. 241) ವೇದದ ಸತ್ಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಾದರೆ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಾಣಿವಧೆಯಂತಹ ಹಿಂಸಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲ! ದಯೆಯೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವೆಂಬ ತಾತ್ವಿಕತೆಗೆ

ವಿರುದ್ಧವಾದುದನ್ನು ಹೇಳುವ ವೇದಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಸತ್ಯದ ಒರೆಯಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಾದರೆ ಸಮಯವಾದ ಏಕೆ ಬಂತು? ಸಮಾನತೆಗೆ ಇಂಬುಗೊಡದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಗೊಡ್ಡ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ನಂಬಿದ ನಿರ್ಬುದ್ಧಿ ಮಾನವರಿಗೆ ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ? ಎಂದು ವಿಷಾದ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೇವನಿರುವುದು 'ಕಾಯೇನಮನಸಾವಾಚಾ' ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಸಾರುತ್ತಾನೆ. ವೇದ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಆಗಮ, ಪುರಾಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಓದಿದವರಾದರೂ ದೇವರನ್ನು ಕಂಡರೆ? ಅವರಲ್ಲ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಧಿಗೊಳಗಾಗಿ ಕರ್ಮಜಡರಾದರು, ಸಂಶಯಕ್ಕೊಳಗಾದರು, ಲಾಭ-ನಷ್ಟಕ್ಕೊಳಗಾದರು, ಪೂರ್ವಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಶರಣಾದವರು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಪಂಡಿತರಾಗಿಗೂ ಶುದ್ಧಾಂಗರಾಗಿ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರದು ಕೇವಲ ಮಾತಿನ ಬಣಬೆಯಷ್ಟೆ. ಅದನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಈ ರೀತಿ ಸಲ್ಲದ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಮತ್ತು ವ್ರತ, ನೇಮಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಅಕ್ಷರವಂಚಿತ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಗುಲಾಮರನ್ನಾಗಿಸಿ, ವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೂ ದೂರವಿಸಿ, ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದ ತಂತ್ರಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಸಾಮಾಜಿಕರಿಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮೂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ವಾದದ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಪುರಾಣ ಇತಿಹಾಸದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನೂ ತಂದು ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

“ಕಷ್ಟ ನಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಗೀಶ್ವರನುಂಟಾಗ ಎತ್ತ ಹೋದವು ನಿಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು? ಕೆತ್ತಮುಚ್ಚುಳುಬೇಡಗಚ್ಚಿದರೆವಾಗ ಇಕ್ಕಿದಜನ್ನಿ ವಾರಭಿನ್ನವಾದವು. ಮುಕ್ಕುಳಿಸಿದುದಕವ ತಂದೆರೆದಡೆಎತ್ತಲಿದ್ದವುನಿಮ್ಮ ವೇದಗಳು? ನಿಮ್ಮ ವೇದದ ದುಃಖಬೇಡೆಂದಾತನAಬಿಗೌಡಯ್ಯ” (ಅದೇ, ವ.92) ದೇವನೊಲಿಯುವುದು ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕಲ್ಲ, ಜಾತಿಗಳಿಗಲ್ಲ; ಅಂತರಸ್ತಗದ ಅನುಭಾವಜ್ಯೋತಿಗೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದುದು ಅಚಲಪ್ರೇಮ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಸದ್ಭಾವನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಚೌಡಯ್ಯ, ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳದ ಹಾಗೆ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಎದುರು, ಚೆನ್ನಯ್ಯನಂಥ ರಾಜಸೇವಕನಾದ ಕೀಳುಕುಲದ ತೀರಾಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತರುತ್ತಾನೆ. ಕಾಂಚೀಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಜೋಳದೊರೆಯ ಅರಮನೆಯ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಕಾಡಿನಿಂದ ಹುಲ್ಲು ಕೊಯ್ದು ಹಾಕುವ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯನೆಂಬ ಜಂಗಮದಾಸೋಹಿಯನ್ನು, ಅವನ ಗುಪ್ತಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಶಿವ ಒಂದು ದಿನ ಅವನು ನೀಡಿದ ಬಡವರ ಆಹಾರವಾದ ಅಂಬಲಿಯನ್ನು ಉಂಡದ್ದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿ, ಆಗ ನಿಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲ ಎತ್ತ ಹೋದವು? ಆತ ರಾಜನಾದಿಯಾಗಿ ಸರ್ವವಂದ್ಯ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಎನ್ನವನೆ, ಎನ್ನವನೆ, ಎಂದು ಬೇಡರಕಣ್ಣಪ್ಪು ನಂಬಿಕರೆದಾಗ ಮುಚ್ಚಿದ ಶಿವಾಲಯದ ಬಾಗಿಲು ಅಚ್ಚರಿಯೆಂಬAತೆ ತೆರೆಯಿತಲ್ಲ! ಆಗ ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮಲತೆಯೆಂತಿದ್ದ ಜನ್ನಿವಾರ ಹರಿದೇಹೋದಂತಾಯ್ತಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾ ಮರುಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮುಂದಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬೇಡರಕಣ್ಣಪ್ಪು ಲೋಕದ ಜನರಂತೆ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ದೇವರ ಕಣ್ಣಿಂದ ರಕ್ತದ ಹನಿ ಒಸರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದು, ಮುಕ್ಕುಳಿಸಿ ಉಗಿದು ಆ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಶುಚಿಗೊಳಿಸಿದನಂತೆ! ಆಗ ನಿಮ್ಮವೇದಗಳೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿ ಹೋದವು? ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಶುದ್ಧತೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ, ಇದು ಅವನ ಅಹಂಕಾರದ ಅನಾಚಾರದ ಪರಮಾವಧಿ. ಆದರೆ, ಅವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಭಾವಶುದ್ಧಿ ಇತ್ತು; ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶನೈಷ್ಠಿಕ ಪ್ರೇಮವಿತ್ತು. ಎಂಜಲ ನೀರಿನಿಂದ ದೇವರನ್ನು ಮಲಿನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂಬ ಭಾವ ಅವನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ದೇವರು ಅವನಿಗೆ ಒಲಿದನೆನ್ನಬೇಕು. ಕರ್ಮಜಡನಾದವೈದಿಕನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ, 'ಪಾರ್ವನಗ್ಗಣಿತಿಳಿ, ಮನಕದಡುವಲೆಗೌರಿ' ಎಂದ ಶಿವನು, ಕಣ್ಣಪ್ಪನಿಗೆ 'ಅವನ ಕೈಯೊಳು ಹೊಲಸು, ಮನದೊಳಮೃತವಲೆಗೌರಿ' ಎಂದುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ('ಬೇಡರಕಣ್ಣಪ್ಪನರಗಳೆ' -ಹರಿಹರ) ಚೌಡಯ್ಯನು ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಜಡತ್ವವೇಸಲ್ಲದೆಂದುದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಚಾತುರ್ವರ್ಣದ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದ ನಿತ್ಯವೂ ನಡೆಯುವ ಬಡವರ, ಶೂದ್ರರ ಶೋಷಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆ ಭಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಚೆನ್ನಯ್ಯ, ಕಣ್ಣಪ್ಪ ಇಬ್ಬರೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಶಿವಪ್ರೀತರಾದದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಚೌಡಯ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಲೇ ಮೌಢ್ಯ ಕವಿದ ಜನರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. “ಜೇಡಂಗೆಬೇಡಂಗೆಡೋಹಾರಂಗೆಹೊಲೆಯಂಗೆ | ರೂಢಿಗೀಶ್ವರನೊಲಿದಪರಿಯನೋಡಾಅಯ್ಯಾ!| ಲೋಕದ ಮನುಜರು ಮಾಡುವ ಸಮಯಂಗಳ ಮಾಡಲೇಕೆ? ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರರು, ಇವರು ಹೋದತಾವಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಮುಳ್ಳು ಮೂಡವು.” (ಅದೇ, ವ. 137)

ಜಾತಿ-ವಿಜಾತಿ ಎಂಬುದು ದೇವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸಚ್ಚರಿತ್ರರೂ, ನೀತಿನಿಷ್ಠಾವಂತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಲಭಿಸುವಂಥದ್ದು. ಸದ್ಗುಣಿಗಳು ಯಾವತ್ತೂ ದೇವರ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಶಿವನಿಗೆ ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರವನ್ನಿತ್ತು ತವನಿಧಿಯನ್ನೇ ಪಡೆದನೇಕಾರ ವೃತ್ತಿಯ ಜೇಡರದಾಸಿಮಯ್ಯನಿಗೆ, ಪ್ರಸಾದ ಮಹಿಮೆಗೆ ಹೆಸರಾದ ಚರ್ಮಹದ ಮಾಡುವ ಕಾಯಕದ ಡೋಹಾರಕಕ್ಕಯ್ಯನಿಗೆ, ಶಿವನಿಗೆ ಕಣ್ಣನ್ನೇ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಬೇಡರ ಕಣ್ಣಪ್ಪನಿಗೆ, ಹೊಲೆಯನಾದ ಮಾದಾರ

ಚೆನ್ನಯ್ಯನಿಗೆ ದೇವರು ಒಲಿಯಲಿಲ್ಲವೇ? ಚೌಡಯ್ಯನ ಪ್ರಕಾರ ಸಮಯಗಳು ಅಥವಾ ಮತಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಲೋಕದ ಮನುಜರು ಸಮಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕೃತಕ ಏರ್ಪಾಡುಗಳಷ್ಟೆ. ಇನ್ನೊಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ಸಮಯವ ಮಾಡಿ ಹಣವ ತೆಗೆಯಲೇತಕ್ಕಿ? ಆಚಾರಕ್ಕೂ ಹಣದಾಸೆಗೂ ಸರಿಯೆ? (ವಚನ.259) ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಣದಾಸೆಗಾಗಿ ತಾವು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳಾಗಿ, ಜಿಹ್ವಾಲಂಪಟಕ್ಕೆ ಅನಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆದುಕೊಳ್ಳುವ, ಬ್ರಹ್ಮದ ಮಾತಾಡಿ ಕನ್ನೆಯರ ಕಾಲದೇಸೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಶೆಟ್ಟಿಗಳಕಂಡು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಹೋಗಿ ಶರಣಾರ್ಥಿ ಎನ್ನುವ, ಶಿವಾಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿದುರಾಚಾರ ಆಚರಿಸುವ, ಧೂರ್ತ ಲಾಂಛನಿಗಳು ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಹೋದತಾವಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಮುಳ್ಳು ಮೂಡಿಯಾವು. ಆದರೆ ಸತ್ಯ, ಸದಾಚಾರ, ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸದ್ಭಕ್ತರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕೀಳು ಜಾತಿಯಾಗಲೀ, ಶಾಸ್ತ್ರದ ಕಟ್ಟುಪಾಡು, ನಿರ್ಬಂಧಗಳಾಗಲೀ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಲಾರವು ಎಂದಿರುವುದು ಚೌಡಯ್ಯನ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಮರ್ಶನ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಶೀಲವಂತ ಅಣ್ಣಗಳಿಗೆ ಪಾದುಕಾ ಪೂಜೆ :ಸಮಾಜದೊಳಗಿದ್ದು ಭಾಷೆತೊಡುವ, ಆತಿಯಾದ ವೃತನೇಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಶರಣರ ಧೋರಣೆಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶೀಲವಂತರನ್ನು ಅಲ್ಲಮ, ಬಸವಾದಿಗಳು ಕಟ್ಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲ ವೈದಿಕ ವರ್ಗದ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತಂದು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು. ಶಿವಭಕ್ತರುಮುಟ್ಟಿದವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿಕರಿಸುವ, ತಾವೇತಂದನೀರಿನಲ್ಲಿ ಆಹಾರತಯಾರಿಸುವ, ಪೂಜಿಸುವ, ಲಿಂಗಮುದ್ರೆ ಇರುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಳಸುವ, ಪರಪಾಕವನ್ನು ಭವಿಷ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವ, ತಮ್ಮ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅನ್ಯರುಮುಟ್ಟಲು, ನೋಡಲುಬಾರದೆನ್ನುವ, ತಳಿಗೆ ಬಟ್ಟಲನ್ನು ತಾವೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ತೊಳೆದು ಇರಿಸುವ, ಇತ್ಯಾದಿ ನೇಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶೀಲವನ್ನು ಮುಂದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರು, ಉಳಿದವರು ಭವಿಳೆನ್ನುವ ಜೀವಪರ ಕಳಕಳಿಯಿಲ್ಲದ ಭಾವನೆ ಅವರದು. ನಿರಂತರವಾಗಿ ಜಂಗಮನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಡವಸ (ಹಾಸುವಚಕರ್ಮ) ಹಿಡಿದು ಬರುತ್ತಿರಲು, ಅವರಕಪ್ಪರ (ಊಟದತಟ್ಟಿ) ಬಟ್ಟಲು ನಮ್ಮ ಭಾಜನ (ಊಟದತಟ್ಟಿ) ಭಾಂಡವ (ಅಡುಗೆಯಪಾತ್ರೆ) ಮುಟ್ಟಬಾರದು ಎಂಬ 'ಮನದಹೊಲೆಯ' ರಿಗೆ ಶೀಲವೆಲ್ಲಿಯದು? ಎಂದು ಅರ್ಭಟಿಸುತ್ತಾ ಅಂಥವರಿಗೆ ಪಡಿಹಾರಿ ಉತ್ತರಣನ ಪಾದುಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಡೆಯಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಅಚೇತನವ ಸ್ತುಪೂಜೆ : ಶಿವಶರಣರೆಲ್ಲಾ ಏಕದೇವೋಪಾಸಕರು. ಶರಣಮಾರ್ಗದಂತೆ ಚೌಡಯ್ಯನೂ 'ಜಗಕ್ಕೆಪಿತನೊಬ್ಬನಲ್ಲದೆ ಇಬ್ಬರೆಂದು ಬೊಗಳುವರ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆ' ಎಂಬಾತ. ಕಲ್ಲು-ಮಣ್ಣು-ಮರವನ್ನು ದೇವರೆಂದು ಪೂಜಿಸುವ ಪಾರಂಪರಿಕ ಲೋಕರೂಢಿಯನ್ನು ತಾನೂ ಟೀಕಿಸಿ, ಬಹುದೈವೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ್ದು ಚೌಡಯ್ಯನ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತನೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಅಚೇತನವಸ್ತುಗಳು ದೇವರೆಲ್ಲ; ಮತ್ತಷ್ಟು ಬದುಕಾಗಲೆಂದೋ ಅಥವಾ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಪೂರೈಕೆಗಾಗಿಯೋ ಅವುಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ಪೂಜಿಸುವುದನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತಾನೆ. "ಕಲ್ಲುದೇವರ ಪೂಜೆಯಮಾಡಿ, ಕಲಿಯುಗದ ಕತ್ತೆಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಮಣ್ಣುದೇವರ ಪೂಜಿಸಿ ಮಾನಹೀನರಾದರು. ಮರನ ದೇವರೆಂದು ಪೂಜಿಸಿ ಮಣ್ಣು ಕೂಡಿದರು. ದೇವರ ಪೂಜಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೇರದೆ ಹೋದರು!" (ವಚನ.88) ಇಂತಹ ಪೂಜಕರದು ಶರಣರಂತೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿ ಸಕಾಮವಾದಲ್ಲಿ ಅದು ದೇವ-ಭಕ್ತರ ನಡುವಣ ವ್ಯಾಪಾರವೇ ಸರಿಯೆಂದು ಅದನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅರಳಿಯಮರ, ವಿಷ್ಣುಕಾಂತಿ, ಬನ್ನಿ, ಮುತ್ತಕ, ತುಳಸಿ ಇಂತಹ ಗಿಡುಮರಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಪೂಜಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವ ನಡೆ-ನುಡಿ ಶುದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲದ ಮೂಢರಿಗೆ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಡುತ್ತಾನೆ. (ವಚನ.26) ಇಂತಹ ಭಕ್ತಿ ಕೇವಲ ಪರಂಪರೆಯ ಅಂಧಾನುಕರಣೆಯಷ್ಟೆ. ಇದರ ಹಿಂದೆ ಯಾವುದೇ ತರ್ಕವಾಗಲಿ, ವಿಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಲಿ, ಸತ್ಯಶೋಧನೆಯ ಚಿಂತನೆಗಾಗಲಿ ಜನರು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಹೂರ್ತ ನೋಡುವುದು, ದೇವತಾ ನೆಲೆಗಳಿಗೆ ಸೇವೆ, ಹೋಮ-ಹವನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾಗಿ ಇಂದಿನ ವಿಜ್ಞಾನ ಯುಗದಲ್ಲೂ ಮೂಢ ಭಕ್ತರ ಸಂತತಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು ವಿಷಾದನೀಯ.

ಕಿರಿದೈವಗಳ ಆರಾಧನೆಯ ಖಂಡನೆ: ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಲವು ದೈವಗಳ ಆರಾಧಕರಿದ್ದುದು ಅಂದಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುವಂತಿತ್ತು. ಮೈಲಾರ, ಬೀರ, ಧೂಳಕೇತ, ಉಚ್ಚಂಗಿದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಚೌಡಯ್ಯ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವವಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯದೈವಪೂಜೆಮಾಡುವುದು ನಯಸೇನನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ದೈವಮೂಢತ್ವ'. (ಧರ್ಮಾ.5-240) ಅನ್ಯದೈವಗಳಿಂದ ವರ ಪಡೆಯಲು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು 'ನೀರಕಡೆದು ಬೆಣ್ಣೆ ಪಡೆದಂತೆ' ಅಸಾಧ್ಯವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವ. (ಸ.ಪ. 9-3) ಮೈಲಾರನ ಭಕ್ತರು ಕೊರಳಿಗೆ ಕವಡೆಗಳ ಮಾಲೆ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ನಾಯಿಯಂತೆ ಬೊಗಳುವ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಚೌಡಯ್ಯ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಚಾಟಿಯೇಟು ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸಿಡಿಯಾಡುವುದು, ಬಾಯಿಗೆ ಬೀಗ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಬೇವಿನ ಉಡುಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಹಡಲಿಗೆ

ಹಿಡಿದು 'ಉಧೋ' 'ಉಧೋ' ಎಂದು ಕೂಗುವುದು ಮುಂತಾದ ಮಾರಿದೇವತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವರೆಲ್ಲ ಭವಿಷ್ಯಾಂಗಚರಣೆಯ ಶಿವದ್ರೋಹಿಗಳನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಮೈಲಾರ ಭಕ್ತರು ತಲೆಗೂದಲು, ಕೈಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು, ಅವರಲ್ಲಿ ನಾಯಿಯಂತೆ ಬೊಗಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಇದ್ದುದನ್ನು ಆಕಾಲದ ನಯಸೇನ, ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಕೆಟ್ಟು, ಚಂದ್ರಯಾನ ಮಂಗಳಯಾನ ಮತ್ತಿತರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ದೈವಿಕತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ ಅನಾಗರಿಕತೆಗಳು ಮಡುಗಟ್ಟಿವೆ. ಇನ್ನು ಆ ಕಾಲದ ಅಜ್ಞಾನ ಅದ್ವೈತರಬೇಡ. ಸಮಾಜದೇಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವ ಇಂತಹ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಚೌಡಯ್ಯ ಖಂಡಿಸಿರುವುದು ಆಧುನಿಕರ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಸುವಂತಿದೆ.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಜಂಗಳಿ ದೈವಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ವರ್ಗದಿಂದಲೇ ಬಂದ ಚೌಡಯ್ಯ, ತಾನು ಶರಣ ತತ್ವದ ವಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಬದ್ಧನಾಗಿ ಅನ್ಯ ದೈವಕ್ಕೆರಗುವುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ, ತನ್ನವರನ್ನು ಇದರಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗುರುವಿನಪದೇಶ ಪಡೆದ ಮೇಲೂ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವಿಟ್ಟು ಅನ್ಯದೈವಪೂಜಕರನ್ನು ಕಂಡು ಕೆರಳಿ ಹಿನ್ನೆಸೆ ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ. "ಗಂಡನ ಎಂಜಲನ್ನು ಕಂಡರೇ ಅಸಹ್ಯಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಹೆಂಡತಿ, ಮಿಂಡನು ಜಗಿದ ತಾಂಬೂಲವತಿಂಬಂತೆ" ಅನೀತಿ ದೇವರುಗಳಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ತಿನ್ನುವವರು ನಿಜಭಕ್ತರಲ್ಲ, ಮಾದಿಗರೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಮೈಲಾರ, ಬೀರ, ಧೂಳ, ಕೇತನೆಂಬ ಕಿರಿದೈವಕ್ಕೆರಗಿ ಭಕ್ತರೆನಿಸಿಕೊಂಬುವ ಅಳಿಮನದವರನ್ನು ಚಂಡಿನಾಯಿಗಳೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. (ವ.119) ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ, 'ನಿಜಗಂಡನಸಂಗವನೊಲ್ಲದೆವಿಟಿ ಪುರುಷರ ಸಂಗವ ಮಾಡುವ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿಗೆ ಮುತ್ತೈದೆತನವೆಲ್ಲಿದೆ? ಎನ್ನುತ್ತಾ ಲೋಕದ 'ಗಜಿಬಿಜಿದೈವ' ಗಳಿಗೆರಗುವ ಕುನ್ನಿ ಮಾನವರಿಗೆ ಯಮದಂಡನೆ ತಪ್ಪದೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. (ವ. 166) ಒಬ್ಬ ತಂದೆಯ ಒಂಬತ್ತು ಜನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯಾದವಳು ತನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಂಗ ಸುಖವನ್ನು ನೀಡಬೇಕಾದುದು ಅವಳ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅದ ಬಿಟ್ಟು ಪತಿಯ ಕೂಡೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಒಂಬತ್ತು ಮಕ್ಕಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾವನ ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಸೆರಗ ಹಾಸಿದಂತಲ್ಲವೇ ಎಂದು ಛೇದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಶರಣ ಲಿಂಗೈಕ್ಯನಾದರೆ, ಅವನ ಇಷ್ಟಲಿಂಗದೊಡನೆಯೇ ಹೂಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಂಥ ಪವಿತ್ರವಾದ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವವರನ್ನು ಕತ್ತೆಹೊಲೆಯರು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. 'ಭಂಡಾರವಕೊಡು' ಎಂದು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಅವು ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೂಳಿಸಿಕೊಂಡವೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗತಿ ಕೊಡುವ ಲಿಂಗವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಗ್ರಾಮದ ಹೊರತಾಯದ ದೇವರುಗಳು ಅಧಿಕವೆಂದು ಅವಕ್ಕಿಕ್ಕಿದ ಕೂಳತಾಂಬವನು 'ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಾಮದ ಸೂಕರನು ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಬಂದು ಅಮೇಧ್ಯವ ಭಂಜಿಸಿದತೆರನಂತೆ' ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕುರುಹಾದ ಲಿಂಗವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅನ್ಯದೈವಕ್ಕೆರಗಬಾರದೆಂದು ಚೌಡಯ್ಯನು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ನಿಜವಾಗಿ ಶೀಲವಂತಜಂಗಮರಾರ್ಥಮು ತಿಳಿಯದ ಅಜ್ಞಾನಿಭಕ್ತರನ್ನು ಚೌಡಯ್ಯ ಗೇಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ".....ಲೌಕಿಕದಲ್ಲಿ ಮಠವ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮಾನ್ಯವ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಶನಕ್ಯಾಶ್ರಯನಾಗಿ, ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಹರಿದಾಡಿ, ವಿಷಯದಲ್ಲಿಕೂಡಿ, ಕಾವಿಯ ಹೊದೆದು ವೇಷಡಂಬಕದಿಡ ತಿರುಗುವ" ಭ್ರಷ್ಟವಿರತರನ್ನು ಸೋಮವಾರ, ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಂದು ಶಿವನ ಸಂಪ್ರೀತಿಗೆ ಮತ್ತು ಸುದಿನಗಳೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಕರೆತಂದು ಸಾರಿಸಿ, ರಂಗವಲ್ಲಿಹಾಕಿ, ಆಡಂಬರಕ್ಕಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಹಬ್ಬಗಳೆಂಬಂತೆ ಆಚರಿಸಿ ಉಪಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನು ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ವಿರಕ್ತರ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ "ಕಪ್ಪುನಾಯಿಯ ತಂದು ಆಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುವುದು ಮಹಲೇಸುಕಂಡಯ್ಯ" ಎನ್ನುತ್ತಾ ಆಭಕ್ತ ಜಂಗಮರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕತ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿ ಪಡಿಹಾರಿ ಉತ್ತಣ್ಣನ ಪಾದುಕೆಯಿಂದ ಹೊಡೆಯಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. (ವಚನ. 114)

ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಯಾವ ಜಾತಿಗೇ ಸೇರಲಿ, ಉಪಜೀವನಕ್ಕೆ ಯಾವ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಕೈಗೊಂಡಿರಲಿ, ಅವನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಇಹ-ಪರಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಸದ್ಗತಿ ಹೊಂದಬಹುದು ಎಂಬ ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮುಖರ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದವನು ಚೌಡಯ್ಯ. ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪೂಜೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಪರವಸ್ತುವಿನ ಅರಿವು ಸಾಧ್ಯ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭವಬಂಧನವನ್ನು, ಕಾಯದ ಕೀಳುಗುಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಚಿಂತನೆ ಅವನದು. ಕಾಣದ, ಕೈಗೆಟ್ಟುಕದ ದೇವರನ್ನು ನಂಬುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕಾಣುವ ಕೈಗೆ ಸಿಗುವ, ಸಮಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವ, ನಮ್ಮಂತೆ ನಡೆದಾಡುವ ಮಾತನಾಡುವ ಮಾನವ ಮಹದೇವನನ್ನೇ ನಂಬಿನೆರವಾಗುವಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. "ದೇಹಾರವ ಮಾಡುವಣ್ಣಗಳಿರಾ, ಒಂದು ತುತ್ತು ಆಹಾರವನಿಕ್ಕಿರೆ, ದೇಹಾರಕ್ಕೆ ಆಹಾರವೆ ನಿಚ್ಚಣಿಗೆ. ದೇಹಾರವ ಮಾಡುತ್ತ ಆಹಾರವ ನಿಕ್ಕದಿರಡೆ, ಆಹರನಿಲ್ಲೆಂದನಬಿಗಚೌಡಯ್ಯ." (ವಚನ. 155) 'ದೇಹಾರಕ್ಕೆ ಆಹಾರವೆ ನಿಚ್ಚಣಿಗೆ' ಎಂಬ ಮಾತು ಅನ್ನವೇದೇವರು ಎಂಬುದನ್ನು, ಅನ್ನದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು ಆಹಾರ ಅನಂತರವೇ ಆ-ಹರ. ಕೇವಲ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಾಗಿ,

ಕೀರ್ತಿಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ, ಅಡಂಬರಕ್ಕಾಗಿ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ, ಪೂಜೆ ಮಾಡುವ ಕಾಯಕಕ್ಕಿಂತ ಹಸಿದವರಿಗೆ ಅನ್ನ ದಾಸೋಹ ಮಾಡಿದರೆ, ಅದರಿಂದ ಕೈಲಾಸ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯ. ಹಸಿದವರಿಗೆ ಅನ್ನವಿಕ್ಕದಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಅದೆಂತಹದ್ದು? ಎಂದು ಹಾರ ಮಾಡಹೊರಟ 'ಅಣ್ಣ' ಗಳಿಗೆ ಹೊನ್ನು ಹೆಣ್ಣುಮಣ್ಣುಳ್ಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನ್ನೋದಕವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಉಪಚಾರಮಾಡಬೇಕು, ದಾನ ಹಾಗೂ ಪರೋಪಕಾರದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಪೂಜೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿತಚಿಂತನೆಯನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಉಳ್ಳವರ ತಪ್ಪು-ತಡೆಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವ, ಸ್ವಧರ್ಮದ ವೈರುಧ್ಯಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥನೀಡುವ, ಸನ್ಮಾರ್ಗ ಬೋಧಿಸುವ, ಮಾನವೀಯ ನೆಲೆಯ ಚೌಡಯ್ಯನ ವಿಚಾರಗಳು ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಾದುವು. ಕೆಳವರ್ಗದ ಚೌಡಯ್ಯನಿಗೆ ಹಸಿವಿನ ತೀವ್ರತೆಯ ಆರಿವಿದೆ. ದೇವರಿಗೆ ಶಿರಬಾಗಿ ಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದೇಕೆ? ನೈವೇದ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಿರುಗುವುದೇಕೆ? ಬಡವರು, ಅಂಧಕರಿಗೆ, ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ನವಿಕ್ಕುವುದರಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕದವರೂ ವಂದಿಸುತ್ತವೆ. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಪೂಜೆ, ಪುನಸ್ಕಾರ, ವ್ರತ, ನೇಮ, ನೈವೇದ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ನಿಷ್ಪರ್ಯಾಯೋಪಕಾರಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಕಳಕಳಿ ಅವನದು. ಮನುಷ್ಯ ದಾನಪರೋಪಕಾರಜೀವಿಯಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕು. 'ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೊರೆಯ ಹೊತ್ತು ಬಳಲಿ ಬಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮನುಜನಂಕಟ್ಟಿದಿರಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡು, ಆ ಹೊರಗೆ ತಲೆಕೊಟ್ಟವನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವುಂಟು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆತನಲ್ಲಿರುವ ಮಾನವಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತನೆಗೆ ಎಂಥವರೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು.

ಕುಲ-ಹೊಲೆ: ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಊರ ಹೊರಗಿಟ್ಟುದನ್ನು ಚೌಡಯ್ಯನಿಗೆ ಸಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಯಾರೂ ಹೊಲೆಯರಲ್ಲ. ಶರಣರ ಪ್ರಕಾರ ಹೊಲೆತನವೆಂಬುದು ಜಾತಿ ಸೂಚಕವಲ್ಲ. ಅದು ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ವರ್ತನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಜಾತಿಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಡೆ-ನುಡಿ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ಮಾಡುವ ಕಾಯಕ, ನೀಡುವ ದಾಸೋಹ, ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಧರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಲಸು ನಡೆ ಮತ್ತು ಹೊಲೆಗಲಸ ಮಾಡುವುದು ಹೊಲೆತನ. ಮುಖವಾಡದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುವ, ಕಪಟದಲ್ಲಿ ಚರಿಸಾಡುವವರು ಯಾರೇ ಆಗಿರಲಿ ಅವರು ಹೊಲೆಯರು ಮಾದಿರು. ಆಚಾರವೇ ಕುಲ, ಅನಾಚಾರವೇ ಹೊಲೆ ಎನ್ನುವ ಮಾದಾರಚಿನ್ನಯ್ಯ, "ನುಡಿಲೇಸು ನಡೆಯಧಮವಾದಲ್ಲಿ ಅದು ಬಿಡುಗಡೆಯಿಲ್ಲದ ಹೊಲೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಚೌಡಯ್ಯ ನವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯರು-ಮಾದಿಗರ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಿಯೇ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ತಾಯಿಗೆ ಬೈದವನು, ತಂದೆಗೆದುರುತ್ತರ ಕೊಟ್ಟವನು, ತಂದೆಗೆ ಬೈದವನು, ದಾನಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡ ಬಂದವನು, ದಾರಿಗೆ ಮುಳ್ಳು ಹಚ್ಚಿದವನು... ಹೀಗೆ ಧರ್ಮತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವವರೆಲ್ಲರೂ ಹೊಲೆ ಮಾದಿಗರೇ. ಇಂಥವರೆಲ್ಲರೂ ಊರೊಳಗಿರುವಾಗ ಹೊರಕೇರಿಯಲ್ಲಿರುವವರು ಹೊಲೆಯರಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. "ಸ್ತ್ರೀಯು ಮುಟ್ಟಾದ ಮೂರುದಿವಸಕ್ಕೆ ಪಿಂಡದ ಉತ್ಪತ್ತಿ" ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊಲೆಗಂಡಮಕ್ಕಳೇ ಸರಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮೊದಲಾಗಿ, ಶ್ವಪಚಕಡೆಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಜನನವೊಂದೇ. ಆಹಾರ, ನಿದ್ರೆ, ಭಯ, ಮೈಥುನವೊಂದೇ. ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪವೊಂದೇ, ಸ್ವರ್ಗ-ನರಕವೊಂದೇ. ರೇತಸು-ರಕ್ತಗಳ ಸೇರುವಿಕೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಜೀವವುದೇಹವನ್ನು ಪಡೆದು ಅನುಭವಿಸುವ ಎಲ್ಲವೂ ಸಮಾನವಾಗಿರುವಾಗ, ಕುಲಜ-ಕುಲಹೀನ, ಮೇಲು-ಕೀಳನ್ನೆಣಿಸುವ ಬಗೆ ಸರಿಯಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಜಾತಿಭೇದಕ್ಕೆ ಜನರು ಪಾರಂಪರಿಕ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದೇ ಕಾರಣವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ಬಸವಣ್ಣ. ಈ ವಚನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿಶೆಟ್ಟಿ ಮಲ್ಲಿಶೆಟ್ಟಿಗಳು ಸಿದ್ಧಲಿಕೆಯ ತುಪ್ಪ, ಬುದ್ಧಲಿಕೆಯ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಶುದ್ಧಿಸಿಕೊಂಡು ತಿಂದು ಬಂದು ಜಗಳ ಬಂದಾಗ ನನ್ನ ಕುಲಹೆಚ್ಚು, ನಿನ್ನ ಕುಲಕಡಿಮೆ ಎಂದು ಕುಲಶೀಲದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಡಿದಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಇತರ ಮೇಲ್ವ್ಯಾತಿಯವರೂ ಕುಲ-ಜಾತಿವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಕುನ್ನಿನಾಯಿಗಳ ಗಂಟಲುಮೆಟ್ಟಿ, ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಪಡಿಹಾರಿ ಉತ್ತಣ್ಣನ ಎಡಗಾಲ ಪಾದುಕೆಯಿಂದ ಹೊಡೆಯಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. (ವಚನ.278) "ಕುರಿಕೋಳಿ ಕಿರುಮೀನತಿಂಬವರ ಊರೊಳಗೆ ಇರುವೆಂಬರು" ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ (ವಚನ. 105) ಕುಲದಬಗೆಗೆ ಇರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮಡಿವಂತ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಚೌಡಯ್ಯ ವೈಚಾರಿಕನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತಮ್ಮನ್ನು ಗೋಮಾಂಸಭಕ್ಷಕರೆಂದೂ, ಹೊಲೆಮಾದಿಗರೆಂದೂ ಹೀಗೆಯುವ ಉತ್ತಮರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರು, ತಾವು ತಿಂದುಬಿಟ್ಟ ಚರ್ಮದಚೀಲದಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪ, ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕಿ ಕುಡಿದೂತಾವುಶುದ್ಧರು ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲಾ! ಇದು ಬುದ್ಧಿಗೇಡಿತನ ಅಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತ ಕೆಳವರ್ಗದವರ ಬೆವರಿನಫಲವನ್ನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಉಣ್ಣುವ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ನೈತಿಕ ಆಕ್ರೋಶ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕುರಿ, ಕೋಳಿ, ಕಿರಿಮೀನು ತಿಂಬವರು ಊರೊಳಗಿರುವುದಾದರೆ ಗೋವುತಿನ್ನುವವರು ಊರ ಹೊರಗಿರಬೇಕು ಯಾಕೆ? ಗೋವಿನ ಚರ್ಮದಿಂದ ಹರಿಗೋಲು, ಬೊಕ್ಕಣ, ಸಿದಿಕೆ, ಬಾರಿಕೋಲು, ಪಾದರಕ್ಷೆ, ಮದ್ದಳೆ, ಬುದ್ಧಲಿಕೆ, ಸಿದ್ಧಲಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ವರ್ಣೀಯರಿಗೂ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ವಸ್ತುಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ತಯಾರು ಮಾಡುವವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೊರಗಿರಿ ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ?

ಕುಲಹಲವಾದಡೇನು? ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿ, ಲಯ ಒಂದೇ ಭೇದ ಎಂಬ ಚೌಡಯ್ಯ, ಇಲ್ಲಿ ಶ್ಲಷಪಚರಸೇವೆ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬುದ್ಧಲಿಕೆಯ ತುಪ್ಪವ ಶುದ್ಧ ಮಾಡಿ ತಿಂಬವರು "ಗುಜ್ಜಹೊಲೆಯರು." ಇವರೇ ಮನುಷ್ಯರ ನಡುವೆ ಅಡ್ಡಗೋಡೆ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರು. ಚರ್ಮಕೊಯ್ಯುವಕತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಂಥವರ ಬಾಯ ಕೊಯ್ಯುವೆನೆಂದು ಬೆದರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಹಳೆಯ ಮತ್ತು ಹೊಸನಂಬಿಕೆಗಳ ಅವಸ್ಥಾಂತರದ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ನ್ಯೂನತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಸೂಕ್ಷ್ಮರ್ಮವಾಗಿ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಯಾವುದೇ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟು ಬೀಳದೆ ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧೀರಶರಣ ಅಂಬಿಗರಚೌಡಯ್ಯ. ಅವನ ವಿಚಾರಗಳ ಹಿಂದೆ ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಸಾಧನೆಯ ತುಡಿತವಿದೆ. ನೈತಿಕ ಅಧಃಪತನ, ಧಾರ್ಮಿಕಗೊಡ್ಡು ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಕುಲಾಚಾರಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಮಾಜವು ವಿಘಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ವಿಷಮ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಗಾಗಿ ಆತನು ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರಗಳು ಆದರಣೀಯವಾಗಿವೆ. ಅಂಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ದಾರಿದೀಪವಾಗಿವೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನಗ್ರಂಥಗಳು:

- 1)ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲಬುರ್ಗಿ (ಸಂ): ಸಂಕೀರ್ಣವಚನಸಂಪುಟ-1, ಕನ್ನಡಪುಸ್ತಕಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1993.
- 2)ಡಾ.ಎಚ್.ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ: ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ: ವೈಚಾರಿಕಅಧ್ಯಯನ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, 2004.
- 3)ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ-ಡಾ.ಎಂ.ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಧಾರವಾಡ, 1985.
- 4)ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭಟನೆ- ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1989.
- 5)ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ (ಸಂ): ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭಟನೆ, ಕರ್ನಾಟಕಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1989.
- 6)ಡಾ.ಎಚ್.ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ: ವಚನಗಳಲ್ಲಿವೀರಶೈವಧರ್ಮ, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ.ಮೂರ್ತಿಪ್ರಕಾಶಕರು, ಮೈಸೂರು, 1997.
- 7)ಬಿ.ಎಂ.ಎಂ.ಆರಾಧ್ಯ: ವೀರಶೈವಧರ್ಮಮತ್ತುತತ್ವಗಳು, ಶ್ರೀರಾಮಏಜೆನಿಸ್, ಮೈಸೂರು, 2008.
- 8)ಎಂ.ಆರ್.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ: ವಚನಧರ್ಮಸಾರ, ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, 2009.